

Prof. Dr. Ali YILDIRIM
Arş. Gör. Aüşegül AKDEMİR

Söz... Bir... Âteş...

Gazel Çözümlenmeleri

ISBN: 978-605-82968-3-1

Yayın Editörü
Prof. Dr. Hasan KAVRUK

Kapak
Bülent POLAT

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Muhammet ÖZCAN

Baskı ve Cilt:
Öz Baran Ofset Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti.
Saray Mah. Gıdacılar Cad. No: 8
Kahramankazan / ANKARA
eposta: baran_ofset_@hotmail.com
Tel: 0312 394 45 60

Birinci Baskı: 2017

ASOS YAYINLARI
ADRES: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/MERKEZ/ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0530 473 23 00

Prof. Dr. Ali YILDIRIM
Arş. Gör. Aüşegül AKDEMİR

Söz... Bir... Âteş...

Gazel Çözümlenmeleri

İçindekiler

ÖN SÖZ.....	7
GİRİŞ	11
1. İslam'ın Şiire ve Şaire Bakışı.....	11
2. Divan Şairlerinin Şiire ve Şaire Bakışı	19
3. Tasavvufun Sembolik Dili.....	28
4. Klasik Şiir ve Vezin.....	38
ŞEYHÎ-1. GAZEL.....	42
ŞEYHÎ-2. GAZEL.....	49
NECÂTÎ-1. GAZEL.....	55
HAYRETÎ-1. GAZEL	61
HAYRETÎ-2. GAZEL	67
ZÂTÎ-1. GAZEL.....	72
ZÂTÎ-2. GAZEL.....	77
FUZÛLÎ-1. GAZEL	83
FUZÛLÎ-2. GAZEL	91
FUZÛLÎ-3. GAZEL	99
HAYÂLÎ-1. GAZEL.....	107
HAYÂLÎ-2. GAZEL.....	112
HAYÂLÎ-3.GAZEL	117
BÂKÎ-1. GAZEL.....	122
BÂKÎ-2. GAZEL.....	127

BÂKÎ-3. GAZEL.....	132
NEF'Î-1. GAZEL	139
NEF'Î-2. GAZEL	145
NEF'Î-3. GAZEL	152
ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ-1. GAZEL	158
ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ-2. GAZEL	163
ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ-3. GAZEL	169
FEHÎM-İ KADÎM-1. GAZEL	176
FEHÎM-İ KADÎM-2. GAZEL	182
NÂ'İLÎ-1.GAZEL	190
NÂ'İLÎ-2.GAZEL	197
NEŞÂTÎ-1.GAZEL	203
NEŞÂTÎ-2. GAZEL	210
NÂBÎ-1. GAZEL	216
NÂBÎ-2. GAZEL	222
NÂBÎ-3. GAZEL	228
NÂBÎ-4. GAZEL	233
KÂMÎ-1. GAZEL	238
NEDÎM-1.GAZEL	244
NEDÎM-2. GAZEL	249
NEYLÎ-1. GAZEL	256
KOCA RÂGİB PAŞA-1. GAZEL	263
ŞEYH GÂLİB-1.GAZEL	269
ŞEYH GÂLİB-2. GAZEL	279
ŞEYH GÂLİB-3. GAZEL	287
KAYNAKLAR.....	295

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı, bu daire içinde yer alan şairlerin geleneğin sürekliliğine katılımı ve katkısıyla asırlar boyunca kendisine geniş bir varlık alanı bulmuş, buna bağlı olarak da bizlere büyük bir edebiyat ve kültür mirası bırakmıştır. Söz konusu şiirin kendisi bir geleneğin ürünü olmakla birlikte, onu anlama ve yorumlama konusunda takip edilen şerh metodu da zaman içerisinde kendine has bir gelenek oluşturmuştur. Başka bir deyişle şiirdeki gelenek, onu çözümleme sürecine de yansımış ve klasik Türk şiirini anlama ve yorumlama çabası, gelenekselleşme konusunda şiirin seyrini takip etmiştir.

Günümüzde ise “modern çözümleme” olarak nitelendirilen çeşitli yöntemleri, klasik Türk edebiyatı metinlerine uygulamaya yönelik çalışmaların olduğunu görmekteyiz. Böylece klasik Türk edebiyatı metinlerini anlama ve yorumlama çabasının içine, geleneksel şerh metodunun yanı sıra, “modern çözümleme” olarak nitelendirilen çeşitli yöntemler de dâhil olmuştur. Bu çeşitlilik, elbette ki bir sanat eserini yorumlama konusunda mükemmele ulaşma istek ve arayışının bir sonucudur. Ancak söz konusu arayışa bağlı olarak ortaya çıkan yöntemlerin hiçbiri, şiirin yorumlanması konusunda son sözü söyleyemez; çünkü bir şiir üzerine yapılan hiçbir yorum, hiçbir zaman nihai yorum olamaz. Bu nihayetsizlik, zaten söz konusu metinlerin “edebî” olma vasfının en önem-

li göstergesidir. Çünkü edebî metinler sınırlı ve statik değil, canlı ve dinamiktir.

Her edebî metin, içerisinde bir öz taşır. Metin içerisine yaratıcısı tarafından yerleştirilen bu öz, genellikle kapalı bir yapı arz eder. Ancak bu kapalılık, aynı zamanda çözümlenmeye açık bir nitelik taşımaktadır. İster “geleneksel” ister “modern” olarak nitelendirilmiş olsun, bütün çözümlenme yöntemleri metne nüfuz ederek onun “öz”üne ulaşmayı amaçlar.

Edebî metinleri çözümlenme yöntemleri konusunda bu kadar çeşitlilik olmasına rağmen, henüz standartlaşmış, geçerliliği herkes tarafından kabul edilmiş ve “mükemmel” sıfatına layık görülmüş bir çözümlenme yöntemi bulunmamaktadır; çünkü zaman zaman bir edebî metni çözümlenmede oldukça verimli olan bir yöntemin başka bir edebî metni çözümlenme noktasında yetersiz ve hatta geçersiz kaldığı görülebilmektedir. Bu durum, edebî metinlerin tek bir yöntemle bütünüyle keşfedilemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahip olmasının bir sonucudur.

Metin çözümlenmeleri konusunda bir standart yerine çeşitliliğin söz konusu olması, bu konudaki arayışın hâlâ devam ettiğinin göstergesidir. Bu arayış ve onun sonucu olarak ortaya çıkan çeşitlilik, edebî bir metne çok çeşitli perspektiflerden bakabilme imkânı sunar. Böylece edebî bir metin, farklı farklı çözümlenme yöntemleriyle her defasında yeniden yorumlanır ve varlık kazanır.

Okuyucunun/araştırmacının bir sanat eserini çözümlenmek amacıyla başvurduğu yöntemler değişebilir, ama amaç değişmez. Bu amacı, metinde gizli olan özü ortaya çıkarmış olmanın hazzını ve tatminini yaşamak olarak özetlemek mümkündür. Söz konusu amaca ulaşma konusunda takip edilecek bir yöntemin varlığı zaruridir. Ancak edebî metinlerin malzemesinin “dil” olduğu düşünüldüğü zaman, bir edebî metni meydana getiren kelimelerin anlamlarını bilmenin o metni anlama ve yorumlama sürecinin ön şartı, ilk adımı olduğu görülmekte-

dir. Ancak klasik Türk edebiyatı dairesinde yer alan metinler söz konusu olduğu zaman, bu edebiyatı meydana getiren geleneğe vâkıf olmak da söz konusu metinleri çözümleme noktasında mutlak bir gereklilik durumundadır. Zira klasik Türk edebiyatı metinleri, içinde vücut buldukları geleneğe vâkıf olmayan bir okuyucuya/araştırmacıya, özünü asla deşifre etmeyecek derecede muhafazakâr ve ketum bir karaktere sahiptir. Bu donanımına sahip bir okuyucu/araştırmacı için, bugün “modern çözümleme yöntemleri” olarak nitelendirdiğimiz metne yaklaşım biçimlerini bilmek ve bunları söz konusu metinlere uygulayabilmek ise metne farklı açılardan yaklaşabilme ve daha verimli ve tatmin edici çözümler yapabilmeye konusunda ona bir ayrıcalık tanır.

Beslendiği kaynaklar ve kullandığı malzeme bakımından oldukça geniş bir yelpazeye yayılan klasik Türk şiiri, bunun sonucu olarak çözümlenme noktasında da çok yönlü bir bakış açısını zorunlu kılar. Ancak söz konusu bakış açısının temelini, geleneği kavramış olan bir okuyucunun/araştırmacının geleneksel söyleyişle tutarlı yorumları oluşturmaları olmalıdır. Klasik Türk edebiyatı dairesi içinden seçilmiş örnek metinlerin çözümlenmelerini içeren bu çalışmada da geleneğin sesi, çözümlenmelerin merkezini oluşturmuş ve şu ya da bu metot gibi bir sınırlama yapılmaksızın gerekli görüldükçe “modern çözümleme” olarak nitelendirilen yöntemlerin imkânlarından da istifade edilmiş, çözümlenmeyi yönlendiren şey ise metnin kendisi olmuştur.

Klasik Türk edebiyatı metinlerinin çözümlenmesi konusundaki çalışmalara bir katkıda bulunmak amacıyla ortaya koyulan bu çalışmanın hedeflediği amaca ulaşması, hazırlayanları için bir mutluluk vesilesi olacaktır.

Prof. Dr. Ali YILDIRIM
Arş. Gör. Ayşegül AKDEMİR
Elazığ-2017

GİRİŞ

1. İslam'ın Şiire ve Şaire Bakışı

İslam'ın ana ve temel kaynağı olan Kur'an'da, "şi'r (şiir)" ve "şâ'ir" kelimelerinin geçtiği ayetlerin varlığını bilmekteyiz. "Şâ'irler" anlamına gelen "şu'arâ" kelimesi, Kur'an'ın 26. suresinin adı olmuştur. Bu surede ağırlıklı olarak Allah'ın birliği, peygamberlik, vahiy ve ahiret inancı gibi konular ele alınmakta, bunun yanı sıra Kur'an'ın bir şair tarafından meydana getirildiği iddiaları çürütülmekte; gerçeği kabul etmeyen dönem şairleri yerilmekte, ancak mümin ve makbul şairlerin de bulunduğu bildirilmektedir. Bu surenin 224-225 ve 226. ayetleri mealen şöyledir: "Şairlere gelince, onlara da yoldan sapmışlar uyarlar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misiniz?" Bu düşünceyi tamamlayıcı şekilde, Yâsîn suresinin 69. ayetinde de "Ve ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik ve ona yakışmaz." denilmektedir.

Yine Kur'an'ın 37. suresi olan Sâffât suresinin 38. ayetinde müşriklerin Hz. Peygamber'i yalancılık, kâhinlik ve delilikle itham etmelerine işaret edilmektedir: "Mecnun bir şairin sözüyle tanrılarımızı mı bırakacağız? derler." Bu ithamlara bağlı olarak Kur'an'ın 52. suresinin 29, 30, 31, 32, 33 ve 34. ayetlerinde mealen şöyle söylenmektedir: "(Resulüm) sen öğüt ver. Rabbinin lütfuyla sen ne bir kâhinsin ne de bir deli. Yoksa onlar (O) bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz mu diyorlar? De ki: Bekleyin. Ben de sizinle bek-